

Genişletilmiş Özet

Giriş

Dünyadaki yetişkin nüfusun dörtte biri tütün ürünleri kullanmakta ve tütün kullanımı her yıl sekiz milyondan fazla insanın ölümüne yol açmaktadır. Bu ölümlerin çoğu düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşanmaktadır. Dünyadaki toplam ölümlerin %11,5'i sigaraya bağlı ortaya çıkan sebeplerden dolayı meydana gelmektedir.

Bibliyometrik analiz araştırma faaliyetlerini karakterize etmek ve belirli araştırma alanlarında ortaya çıkan eğilimleri keşfetmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada sigara bırakma ile ilgili çalışmaların sayısı, anahtar kelimeleri, dergileri, yapıldıkları ülkeleri ve bu konuda küresel eğilimleri araştırmak için bibliyometrik analiz kullanılmıştır. Tüm bunlara ek olarak bu konu ile ilgili eğilimleri belirlemeye yardımcı olmak için verilerin görselleştirilmesi hedeflenmiştir.

Gereç ve Yöntemler

Amaç

Bu bibliyometrik çalışma 2003 – 2023 yılları arasında hemşirelik alanında sigara bırakma ile ilgili yapılan çalışmaların eğilimlerinin tespit edilmesi ve görselleştirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Dizayını ve Stratejisi

Bu çalışmada hemşirelik alanında sigara bırakma ile ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi istatistiksel ve bibliyometrik görselleştirmelerin kullanılması yoluyla yapılmıştır.

Veriler, dahil etme ve dışlama kriterlerine uyularak Ocak 2023 tarihinde toplanmıştır. Web of Science veri tabanında MeSH terimlerinden yararlanılarak başlık kategorisinde řu anahtar kelimeler oluşturulmuştur: smoking cessation, stopping smoking, giving up smoking, quitting smoking. Bu anahtar kelimelerin kombinasyonları kullanılarak tarama yapılmış ve 15, 857 makaleye ulaşılmış olup bibliyometrik analize 285 çalışma dahil edilmiştir.

Veri Analizi

Veri tabanından elde edilen veriler plain text formatında tek bir dosya halinde indirilmiştir. Bibliyometrik analiz VOSviewer programının 1,6,19 versiyonu kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma Etiği

Bu çalışmada herhangi bir bireyden veri toplanmadığı ve veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanıldığı için etik kurul onayı gerekli değildir.

Bulgular

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Hemşirelikte sigara bırakmaya ilişkin yapılan 285 çalışmanın 257'sini makaleler, 28'ini derleme makaleler oluşturmaktadır. Dahil edilen 285 çalışmanın yıllara göre yayın sayısı 3 – 25 arasında değişmektedir. En çok yayın ($n = 25$) 2019 yılında, en az yayın ($n = 3$) ise 2003 yılında yapılmıştır.

Yazar, Ülke ve Kurum Analizi

Hemşirelikte sigara bırakma alanında yayımlanan 285 çalışmaya katkı veren toplam 45 ülkeden 200 yazar bulunmaktadır. Alana en çok katkı veren bu alanda en üretken yazarın Froelicher ES ($n = 8$) olduğu görülmektedir. Yayımlanan makalelere en çok destek veren ülke ise Amerika Birleşik Devletleri'dir. Buna ek olarak hemşirelik alanında sigara bırakma çalışmalarına en çok katkı veren kurum University of California System ($n = 17$)'dir. Hemşirelikte sigara bırakma makalelerinde en fazla fon desteği sağlayan kurum "United States Department of Health Human Services"dir ($n = 16$).

Dergi ve Atıf Analizi

Bibliyometrik analize dahil edilen 285 çalışma 84 farklı dergide yayınlanmıştır. En fazla yayın "Journal of Addictions Nursing" de ($n = 18$) yayımlanmıştır.

Hemşirelik alanında sigara bırakma ile ilgili 2003 – 2023 yılları arasında yayınlanan 285 çalışma tarafından toplamda 10,658 kaynağa atıfta bulunulmuştur. İki yüz seksen beş çalışmaya yapılan toplam atıf sayısı 2,944, çalışma başına ortalama atıf sayısı ise 10,32'dir.

En çok atıf alan makalenin ($n = 81$) “Efficacy of a smoking-cessation interventionSmoking-Cessation Intervention for elective-surgical patients” olduğu bulunmuştur.

Dergi ve Yazar Ortak Atıf Analizi

Yayımlanan çalışmaların en çok atıfta bulunduğu dergi “Research in Nursing & Health” ($n = 184$) dergisidir.

Alanda yayımlanan 285 çalışmada en fazla atıfta bulunulan ilk üç yazar Ratner ($n = 81$), Flemming ($n = 73$), Andrews ($n = 72$) isimli araştırmacılarıdır. Bu doğrultuda bu yazarların çalışmalarının 2003 – 2023 yılları arasında araştırmalara en çok katkıda bulunan yazarlar olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelime Analizi

Kelime analizinde kelimeler yazar anahtar kelimelerinden üretilir. Bu bağlamda Hemşirelik alanında sigara bırakırmada en çok kullanılan anahtar kelime olan “smoking cessation” ($n = 32$) diğer kelimelerin de bibliyometrik analizde rahat görünmesi için analiz dışında bırakılmıştır. Daha sonra en çok kullanılan anahtar kelime “smoking” ($n = 7$)’dir.

Tartışma

Bu çalışma sigara bırakma ile ilgili hemşirelik alanında yayınlanan 285 çalışmanın VOSviewer programı kullanılarak bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada bu alanla ilgili önemli makaleler, etkili yazarlar, güncel araştırma konuları, gelişen eğilimler tespit edilmiştir. Literatür incelemesi sonucunda hemşirelik alanında 2003 – 2023 tarihleri arasında sigara bırakmaya yönelik çalışmaların incelendiği bir bibliyometrik analize rastlanmaması nedeniyle bu çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın alandaki boşluklar hakkında önemli bilgiler sunacağı ve gelecekteki eğilimlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu alanda yapılan yayın sayısının yıllara göre artması, bilimsel üretkenliğin artmasının yanı sıra alanla ilgili derinlemesine literatürün oluşmasına da katkı sağladığının bir göstergesidir. Dünya Sağlık Örgütü 2000 – 2025 yılları arasındaki 15 yaş üstü bireylerde tütün kullanımı ile ilgili eğilim raporuna göre sigara kullanımı 2000 yılında küresel nüfusun üçte birini (%32,7) oluşturduğu, 2020 yılında bu oranın dörtte birinin (%22,3) altına düştüğü, 2025 yılına kadar ise bu oranın yaklaşık beşte birine (%20,4) düşeceği tahmin edilmektedir. Çalışmada yıllara göre “sigara bırakma” ile ilgili çalışmaların eğilimlerinin artması ile birlikte sigaraya olan ilginin azalması, sigara bırakmaya olan ilginin artması Dünya Sağlık Örgütü’nün bu verilerini destekler niteliktedir.

Sigara bırakma ile ilgili yayınlanan çalışmaların yapıldığı ülkeler incelendiğinde en çok yayın Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkmıştır. Amerika’da yapılan bir çalışmaya göre 1964 yılında zirveye ulaşan sigara kullanımının giderek düştüğü; bu durumu sigaranın kanser gibi sağlık sorunlarına neden olması, yüksek vergi artışı, kamusal alanda sigara içmenin kısıtlanması gibi faktörlerin etkili olduğu belirtilmektedir. Avustralya’da da sigara içenlerin sayısının yıllar geçtikçe azalma eğiliminde olduğu burada yüksek vergi oranlarının etkili olduğu ve bireylerin sarma tütün kullanımına yönelmemeleri için fabrikada üretilen sigaralar ile birlikte sarma tütüne de benzer oranda vergi artışı gelmesi gerektiği bildirilmektedir. Kanada’da yapılan bir çalışmaya göre sigara fiyatında %10’luk bir artışın sigaraya başlamada %11,3; sigara içme yoğunluğunda ise %10,2’lik bir azalmaya sebep olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmalara katkı veren 200 farklı kurum olmakla birlikte, ilk 10 kurumun çoğunlukla üniversiteler olduğu fon desteği sağlayan kuruluşların ise çoğunlukla üniversite dışı kurumlar olduğu söylenebilir. Bu bilgilere göre sigara ile ilgili çalışmaların yapılması ve bu alanın gelişmesinde üniversite dışındaki kurumların ve enstitülerin fon desteği sağlamanın alana önemli katkılar sağladığı düşünülmektedir.

Bibliyometrik analize dahil edilen 285 çalışma 84 farklı dergide yayınlanmış olup en fazla yayın yapan dergi “Journal of Addictions Nursing” dir. Bu derginin son 20 yılda sigara ile ilgili uluslararası düzeyde en çok yayın kabul eden dergilerden biri olduğu söylenebilir. Sigara ile ilgili yapılan çalışmaların en çok atıfta bulunduğu dergi ise “Research in Nursing & Health” dergisidir. En çok atıf alan dergilere bakıldığında sigara ile ilgili en çok yayın yapan dergiler olduğu söylenilebilir.

Çalışma konularının yansıması olan, bibliyometrik analize dahil edilen çalışmalarda yer alan anahtar kelimelere göre eğilimlerin neler olduğu anlaşılmakta olup hemşirelerin bu anahtar kelimeler üzerine yoğunlaştığı eğilimlerinin bu yönde olduğu söylenebilir.